

Joodse Raad per dag de registratieformulieren van zeshonderd Joden gereed zou maken (de Joodse Raad had driehonderdvijftig à driehonderdvijf-en-zeventig aangeboden) – zeshonderd per dag, ca. vierduizend per week; dat betekende dat de deportatie van de omstreeks honderdveertigduizend *Volljuden* negen maanden in beslag zou nemen. Zou de Duitsers daar voldoende tijd voor gelaten worden? Cohen en Asscher meenden van niet. Nog maar ruim twee weken tevoren had de Londense radio in een officieel communiqué bekendgemaakt dat er tussen de regeringen van Engeland, de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie ‘volledige overeenstemming’ bestond ‘met betrekking tot de dringende taak om in 1942 een Tweede Front in Europa te doen ontstaan.’ Mèt nagenoeg alle andere Nederlanders hadden Cohen en Asscher die bewoordingen opgevat als een stellige aankondiging dat de Engelsen en Amerikanen nog in '42 in West-Europa zouden landen, en dan natuurlijk vóór de periode van de herfststormen. De Duitsers, zo verwachtten zij, zouden dus hoogstens een klein, misschien maar een zeer klein deel van de Joden kunnen deporteren. Welk deel? Beter misschien: welk deel *niet*? Aus der Fünften verklaarde dat ‘vermoedelijk’ veertig jaar als leeftijdsgrens zou gelden, dat de diamantbewerkers, ‘wanneer ze althans niet te lang uit de arbeid zijn’, van deportatie vrijgesteld zouden worden en, zei hij, ‘ook alle medewerkers van de Joodse Raad zullen worden vrijgesteld, daar ze *Arbeitseinsatz* verrichten in Nederland.’¹ Met hen die naar Duitsland zouden moeten vertrekken, zou bovendien, aldus nog een toezegging van Aus der Fünften, briefverkeer mogelijk zijn.

Cohen en Asscher haastten zich, die mededelingen aan de Joodse Raad over te brengen. Alwie er in de bureaus van de raad van hoorde, werd gemachtigd, ze aan buitenstaanders door te geven, maar hij moest dan zwijgen over de uitzonderingspositie waarin ‘alle medewerkers’ van de raad, en natuurlijk ook zijn beide voorzitters en zijn leden, kwamen te verkeren en hij diende te onderstrepen dat de verantwoordelijkheid voor de deportaties niet bij de raad zou liggen, maar bij de Duitse autoriteiten: van hen, niet van de Joodse Raad, zouden de bevelen tot deportatie uitgaan.

Die bevelen kregen het karakter van een gedrukt formulier, afkomstig van de *Zentralstelle* met als adres: Adama van Scheltemaplein 1, Amsterdam. De *Zentralstelle* was daar gevestigd in het gebouw van de gemeentelijke hbs voor meisjes, een instelling voor voortgezet onderwijs. Wie dat formulier uitgereikt zou krijgen (de namen en adressen zouden geschreven of getypt ingevuld worden), zou lezen dat hij of zij zich ‘voor eventuele deelname aan een, onder politietoezicht staande, werkverruiming in Duitsland voor

¹ A.v., ‘30 juni 1942, des ochtends om tien uur’ (a.v.).